

GEZ

KARTA ADRESOWA ZABYTKU

3. Miejscowość

RZESZÓW

1. Nazwa

DOM

2. Czas powstania

1. 20. XX w.

d. Pogwizdów Nowy
(do dnia 31.12.2020 r.)

7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym

Widok na elewację południowo-zachodnią

4. Adres

ul. Pogwizdowska 156
35-212 Rzeszów

d. Pogwizdów Nowy 158
36-060 Głogów Małopolski

5. Przynależność administracyjna

województwo podkarpackie

powiat Rzeszów

gmina Rzeszów

6. Formy ochrony

Brak uchwalonego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

8. Historia, opis i wartości

Historia

Dom został wybudowany przez lokalnego społecznika kolejarza Stanisława Rzucidłę. Powstał w czasie, kiedy ludność zamieszkiwała przeważnie w drewnianych chatach krytych strzechą, stanowił jeden z pierwszych w miejscowości reprezentacyjnych domów murowanych wieloizbowych o wysokim standardzie wyposażenia. W domu w latach 1944-1949 mieściła się izba lekcyjna o powierzchni 34 m². Od 1891 roku dzieci z Pogwizdowa uczęszczały do szkoły w Rudnej Wielkiej, a od 1905 roku nauka odbywała się w Pogwizdowie w wynajętych domach. W latach 1909-1910 w miejscowości powstał murowany budynek z jedną salą lekcyjną i mieszkaniem dla nauczyciela, mieszczący jednoklasową szkołę z czterema oddziałami. Po II wojnie światowej placówkę tę przekształcono na siedmioklasową szkołę podstawową i, z uwagi na niedobór lokalowy, do czasu rozbudowy budynku szkoły, nauka odbywała się w domu Stanisława Rzucidły.

Opis

Dom usytuowany kalenicowo po północno-wschodniej stronie ulicy Pogwizdowskiej, od strony północno-zachodniej przylega szczytowo do sąsiedniego domu parterowego. Wybudowany na planie prostokąta z pseudoryzalitem części środkowej, dzielącym budynek na dwa skrzydła: południowo-wschodnie i północno-zachodnie. Jednokondygnacyjny, przykryty dwuspadowym dachem z poszyciem z blachodachówki, pseudoryzalit dwukondygnacyjny, kryty dachem dwuspadowym, szczytem zwrócony do ulicy. Budynek murowany, otynkowany. Elewacja frontalna południowo-zachodnia sześciosiowa z centralnie usytuowanym trzysiosowym pseudoryzalitem. Pseudoryzalit w dolnej kondygnacji dwuosiowy, z oknami na każdej osi, w górnej przechodzi w trójosiową facjatę. W facjacie na środkowej osi wyjście na zewnętrzny balkon ograniczony metalową balustradą, na zewnętrznych osiach otwory okienne. Po obydwu stronach ryzalitu niesymetrycznie rozplanowane otwory okienne, po dwa na każdym skrzydle. Elewacja szczytowa południowo-wschodnia, dwukondygnacyjna. W parterze na osi po północnej stronie elewacji otwór okienny, w szczycie centralnie usytuowane okno. Elewacja tylna północno-wschodnia z centralnie usytuowaną facjatą z oknem, pod którą po obydwu jej stronach ryzality ganków przykryte wspólnym dachem pulpitowym. Dekoracja architektoniczna w postaci opasek gzymśu działowego i narożnego żłobkowanego pilastru w pseudoryzalicie po stronie południowej oraz narożnych lizen w skrzydle południowo-wschodnim.

Wartości

Budynek posiada wartości historyczne i naukowe. Architektura domu Stanisława Rzucidły nawiązuje do tradycyjnego dworu szlacheckiego o cechach klasycystycznych. Historyzujący kostium budynku wpisuje się w aktualny w pierwszej połowie lat 20. XX wieku trend architektoniczny, polegający na kontynuowaniu przedrozbiorowego klasycyzmu epoki Stanisława Augusta Poniatowskiego w odpowiedzi na poszukiwanie stylu narodowego u progu odzyskanej niepodległości. Obiekt dokumentuje rozwój wiejskiego budownictwa mieszkalnego. Jest nośnikiem historii wsi, szkolnictwa oraz przemian społecznych dokonujących się w lokalnej społeczności w okresie międzywojennym, w czasie odłączenia przysiółka Pogwizdów od Rudnej Wielkiej w 1927 roku i ustanowienia odrębnego sołectwa Pogwizdów Nowy w 1930 roku, oraz powojennym.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania

Obiekt uległ znacznym przekształceniom. Zachowuje pierwotną bryłę oraz fragmentarycznie detal architektoniczny w skrzydle południowo-wschodnim. Na zachowanych zdjęciach archiwalnych dom Stanisława Rzucidły ma dwa symetryczne względem ryzalitu trzysiosowe skrzydła, z otworami drzwiowymi na osiach wewnętrznych i z dwuskrzydłowymi, czteropolowymi oknami na pozostałych osiach. Budynek przykrywa dach naczółkowy kryty gontem. Na skromną dekorację architektoniczną składają się gzymśy działowe w obrębie pseudoryzalitu i ściany szczytowej, narożne żłobkowane i boniowane pilastry oraz lizeny, opaski gzymśu wokół otworów okiennych i drzwiowych oraz podokienniki w formie uproszczonych festonów. W budynku zmieniono więc kształt i materiał pokrycia dachowego, w elewacji frontальной w skrzydle południowo-wschodnim zamurowano otwór drzwiowy, w skrzydle północno-zachodnim przemurowano otwory okienne, likwidując także wejście. Dekoracja architektoniczna zachowała się fragmentarycznie jedynie w obrębie pseudoryzalitu i ściany szczytowej. Najprawdopodobniej dobudowano także ganki od strony podwórza.

Postulaty dotyczące konserwacji

Budynek wymaga wykonania bieżącego remontu z uwagi na występujące miejscowe zawilgocenia, ubytki i spękania powłoki murarskiej. Podczas prac remontowych należy zachować oryginalną bryłę i aktualną geometrię dachu, wykonać renowację tynków, a także rozważyć odtworzenie pierwotnych podziałów elewacji frontальной, stolarki okiennej na wzór historycznej oraz detalu architektonicznego.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

Karolina Chomiczewska
Biuro Miejskiego
Konserwatora Zabytków
Urząd Miasta Rzeszowa,
wrzesień 2022 r.

Karolina
Chomiczewska

11. Zatwierdzenie karty (podpis wojewódzkiego konserwatora zabytków)*

Z upoważnienia
Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
Bartosz Podubny
Zastępca
Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków